

KORTESJÄRVI SAARIJÄRVI LATOKANGAS

Koekaivaus kivikautisella
asuinpaikalla

Matti Bergström 1986

Kortesjärvi Saarijärvi Latokangas

SKZ 7

Kunta: Kortesjärvi

Kylä: Saarijärvi (Kirkonkylä)

Tila: Vähämäki RN:o 9:67, om. Kustaa ja Matti Ojala, vuokrattu TVH:lle.
Alueesta käytetään nimitystä "Latokankaan hiekka-alue". Asuin-
kuoppa-alue". Asuin-kuoppa-alue jatkuu myös tilan RN:o 9:21 puo-
lelle, om. Asko Nuottimäki.

Sijainti: Peruskartta 1:20 000 2312 11 Kortesjärvi (1972)

x = 7328 15

y = 456 85 - 457 08

z = n. 60.5 m

Aikaisemmat tutkimukset: Mirja Miettinen, tarkastus 1.10.1985

Löydöt: KM 22935 kvartsi-iskoksia kärrytieltä ja koekuopista, jotka
tehtiin tarkastuksen yhteydessä 1985. Diar. 28.10.1985.

KM 23551:1- kvartsi-iskoksia, kvartsiesineen katkelma ja
kivilaji-iskos? Koekaivauslöytöjä kärrytieltä ja kuo-
panteen 1 kaivauksesta 27.7.-1.8.1986. Diar. 5.3.1987.

Kartat: Peruskarttaote 1:20 000 s. 7

Yleiskartta 1:1000 s. 8

Pinta- ja pohjavaaaituskartta 1:100, kuoppa 1 s. 9

Tasokartta 1:50, 1 krs., kuoppa 1 s. 10

Suunnitelmapartta, ei mittakaavassa (kopio) s. 11

Dia- ja negatiiviluettelo s. 6

Valokuvat: f. 68026-032 s. 12-13

Diat: 12657-661

Liitteet: Museoviraston kirje nro 3457/12.11.1985 (kopio)

Tie- ja vesirakennuslaitoksen kirje nro 4637/S-1581/
30.12.1985 (kopio)

Syyskuussa 1985 todettiin maanmittaushallituksen täydennyskartoituksessa Korttesjärven Latokankaalla oleva, aikaisemmin tuntematon, kiinteä muinaisjäännös tilojen RN:o 9:25 ja 9:21 alueella. Lokakuun 1. päivänä kohdetta tarkastaessaan tutkija Mirja Miettinen löysi kärrytieltä (ks. yleiskartta s. 8) kvartsi-iskoksia (KM 22935) ja teki alueelle kuokuoppia. Samalla hän totesi alueella olevan toistakymmentä kivikautiseksi asuinkuopiksi (kodanpohjaksi) luonnehdittavaa painauma (ks. kirjekopio s. 14). Kun osalle tilan RN:o 9:25 aluetta (tarkemmin määriteltynä tilan Vähämäki 9:67) oli kunnasta myönnetty 3.1.1984 maa-ainelain (MAL) mukainen ottamislupa, suoritettiin paikalla alueen tarkkaa rajausta silmälläpitäen koekaivaus 27.7.-1.8.1986.

Noin kolme kilometriä Korttesjärven kirkolta pohjoiseen oleva Latokangas on Saarijärvestä ja samannimisestä kylätaajamasta noin 1-1.5 km länsi-luoteeseen, järvestä laskevan puron (suom. Saaripäkki, ruots. Saribäcken) ja suoalueiden välisellä kankaalla. Alueelle johtaa kaakosta pieni hiekkatie, jota pitkin on jo kuljetettu maa-ainesta laajalti kankaan kaakkoispäästä (ks. yleiskartta s. 8 ja panoraamakuva s. 12). Paikotellen on myös asuinkuoppien kattamaa maastoa koekuopittettu maa-aineksen (hienoa hiekkaa) ottamiseksi. Maasto on varsin tasaista, sillä kankaan korkeimmat kohdat ovat noin 60.5 m y.m.p., kun Isopäkki-nimisellä pellolla (pohjoisessa) olevan sillan pintaan merkitty (ks. peruskarttaote s. 7) korkeusluku on 58.1 m y.m.p. Tästä kohdasta siirrettiin korkeusluku tutkimusalueella, painanteen 1 luoteispuolella (ks. yleiskartta s. 8) olevan kannon pintaan.

Kaikkiaan kankaalla voitiin todeta 14 melkoisella todennäköisyydellä, osa varmasti, kivikautiseksi asuinkuopaksi tulkittavaa painannetta, jotka numeroitiin juoksevalla numerolla 1-14. Näistä kymmenen on hiekanottosuunnitelmaan (ks. karttaote s. 11) kuuluvalla alueella ja neljä tämän hakkuuaukean länsipuolella olevalla metsäkaistalla. Maasto viettää kohti pohjoista ja luodetta ja varsinkin kodansijat 1-5 ovat selvästi pohjoispuolisella, entisellä rantatörmällä (erotuu paikoin heikosti myös maastossa). Kärrytie kiertää aivan näiden painanteiden pohjoisreunaa sivuten. Hiekanottosuunnitelman mukaiselle alueelle tehtiin satoja koekuoppia, mutta näistä ei löytynyt jälkiä (tai kerrostumia) kivikautisesta asutuksesta, mutta paikoin tieltä

voitiin poimia satunnaisia kvartsi-iskoksia ja eräin paikoin tiellä oli myös viitteitä hajonneista liesistä. Kuitenkin löydökset olivat erittäin niukat verrattaessa niinkin selvästi erottuviin kodansijoihin.

Osa painanteista on selvästi vallien erottamia, jotkut mahdollisesti jopa nelisivuisia, mutta pääosin pyöreitä. Joukossa on myös (etenkin metsän laidalla olevissa) epäsäännöllistä muotoa olevia tai osin kaiveltuja (esimerkiksi tutkitun painauman nro 1 itäpuoli) kuoppia. Muutammat ovat lisäksi selvästi rivimäisesti luotuja, kenties rannanmyötäisiksi, ja joissakin (esim. kuoppa 3.) on selvästi rakenteellisia piirteitä - ikäänkuin oviaukkoja (yksi tai kaksi).

Kodansijojen mittoja:

nro	koko (m)	nro	koko (m)
1.	hajonnut	5.	9.3 x 8.7
2.	8.8 x 5.6	6.	9.2 x 7.0
3.	10.8 x 9.6	7.	n. 7 x 7
4.	11.0 x 0.4 osin hajalla	8.	n. 7 x 7
		9.	8.5 x 7.0
		10.	10.5 x 6.5

Kun alue on melko alavaa ja hienohiekkaista voidaan olettaa sen käyneen suhteellisen nopeasti - kenties korkeintaan kolmen sukupolven aikana - kelvottomaksi asuinpaikaksi maankohoamisen muuttaessa ranta-alueen olosuhteita. Tämä lienee syynä siihen, miksi kulttuurikerrostumia tai runsaampia löytöjä ei voida löytää. Lyhytaikaisuuden ohella syynä voi olla myös asuinpaikan vuodenaikaisluonne (kaivautuminenhan viittaa selvästi kylmään vuodenaikaan, lähinnä talveen), jolloin ulkosalla oleskelu ja varsinkin esineistön valmistaminen on voinut olla vähäistä. Myös sopivan raaka-aineen saatavuus saattaisi olla vähälöytöisyydelle selityksenä, mutta löytynyt kvartsi-aines on ainakin tavanomaisella tasolla laadullisesti. Osittain koekaivetun kuopan 1 kerrostumat olivat hieman värjäytyneet, paikotellen myös palaneen kivensirpaleen (ilmeisesti hajonnutta liesikiveystä) kattamaa maanosta. Löydetyt iskokset keskittyivät kuopanteen syvimpään kohtaan (keskellä). Iskosten löytyminen painateesta, ei ympäröivälle alueelle tehdyistä koekuopista, kuvanee juuri kylmää vuodenaikaa, jolloin pienet työt oli tehtävä pääasiassa kodan sisäpuolella. Humuskerros

oli melko ohut, vain noin 5-7 cm. Poikkeuksellisenä voitaneen pitää sitä, ettei palanutta luuta tavattu lainkaan, keramiikasta tai kiviesineistöistä puhumattakaan.

Kodansijat ovat luonteeltaan aivan vastaavia kuin entisen Purmon pitäjän (nykyisin Pietarsaarta, ruots. Pedersöre) puolella olevalta Myllykankaalta (ruots. Hundbacka) tutkitut ja kartoitetut lukuisat asuin-kuopat. Mirja Miettinen (ks. artikkeli: "Stenåldersboplatsen Hundbacka i Pedersöre, Österbotten". Bottnisk kontakt I. Skrifter i Örnköldsviks museum nr 1. 1982) mainitsee (em., s. 15) myös "oviaukot" sekä löytöjen keskittymisen kuoppiin ja niiden läheisyyteen, kuoppien liedettömyyden (em. s. 10), matalan ympärysvallin ja pikaisen maankohoamisilmiön aiheuttaman siirtymisen uusiin asuinpaikkakohteisiin. Hundbackan aineistossa on kiviesineiden ja tyypillisen kvartsiaineiston ohella Ka III-tyyppiin kuuluvia saviastianpaloja, jolloin myöhäiskampakeramista aikaa voidaan myös Latokankaan löytöjen suhteen pitää ilmeisenä ajoituksena. Kaikkiaan Hundbackassa on yli 50 asuinpainannetta, osa toisissaan kiinni, isommat noin 10-16 m laajoja sekä muita pienempiä kuoppia. Tällaisia on myös Latokankaalla (esim. kuoppien 1 ja 5 runassa) ja ne voivat olla jonkinlaisia tunkiokuopanteita? tai säilytyskuoppia. Varsinaisia pyyntikuoppia lienee pari kappaletta metsässä, aivan alueen länsireunalla (ks. yleiskartta s. 8, yksi merkittynä). Vastaavanlaisia kodansijoja on tutkittu myös Evijärven Isokankaalla (noin 18 km Hundbackasta pohjoiseen). Täälläkin löydöt keskittyvät kuoppien sisälle ja joukossa on myöhäistä kampakeramiikkaa sekä hieman asbestikeramiikkaa (Markus Hiekkasen mukaan ns. Pöljä-tyyppiä). Hundbacken luumateriaalista (em., s. 20) on todettu valtaosan (71 %) koostuvan hylkeenluista, joten näissä kohteissa on odotetusti kyse merenrantaan liittyvistä pyyntiasuinpaikoista. Käytettäessä maankohoamisnopeuden arvoa 8.5 mm/v, ekstrapoloimisajankohtaa 2000 jKr. ja muutosarvoa 1.7 %/vs. voidaan laskea alueen merenrannan olleen vuoden 2500 eKr. vaiheilla noin 57.5 m y.m.p. ja vuoden 2600 eKr. tienoilla noin 59.2 m y.m.p. Nämä arvot määrittävät (edellyttäen, että arviopohja hyväksytään) Latokankaan ja Hundbackan asuinpaikkojen asuttamisajankohdaksi kutakuinkin aikavälin 2600-2500 eKr.

Koekaivauksen tuloksena rajattiin maa-aineksen ottolupaa koskevalle alueelle (ks. yleiskartta s. 8) kiilamainen kaista, jota voidaan

koekuopitusten mukaan pitää muinaisjäännöksen rajana. Ulkopuolelle jätettiin osittain tuhoutunut ja tutkittu painanne 1 sekä alueen ulkopuolelta havaitut kodansijat, jotka luonnollisesti kuuluvat samalla tavoin muinaismuistolain (295/63) suojaamaan muinaismuistokokonaisuuteen. Rajatun alueen ulkopuolella varaamaltaan alueelta TVH:lla on halutessaan mahdollisuus jatkaa maa-aineksen ottoa muinaisjäännöksiä tuhoamatta. Hajalöydöt näinkin lähellä todettuja kodansijoja ovat kuitenkin mahdollisia kaikkialla ympäristössä.

Helsinki 5.3.1987

Matti Bergström
tutkija

Hannu Kotivuori
(kertomuksen laatija)

Dia- ja negetiiviluettelo

dia	neg.	
12659	68026	Asuinkuoppa 1 kärrytien reunassa ennen kaivausta. Koillisesta.
12657	-	Em. kohde hieman lähempää kuvattuna.
12658	68027	Asuinkuoppa 1 osittain (luoteisreuna) avattuna. Etelästä.
-	68028	Asuinkuoppa 3 kärrytien takana, erottuu muita selkeämmin. Pohjoisesta.
12660	68029	Em. kuoppa lähempää kuvattuna. Pohjoisesta.
12661	68030-32	Yleiskuva tutkimusalueesta. Taustalla häämöttävän auton luona on itäisin kodanpohja nro 1. Idästä.

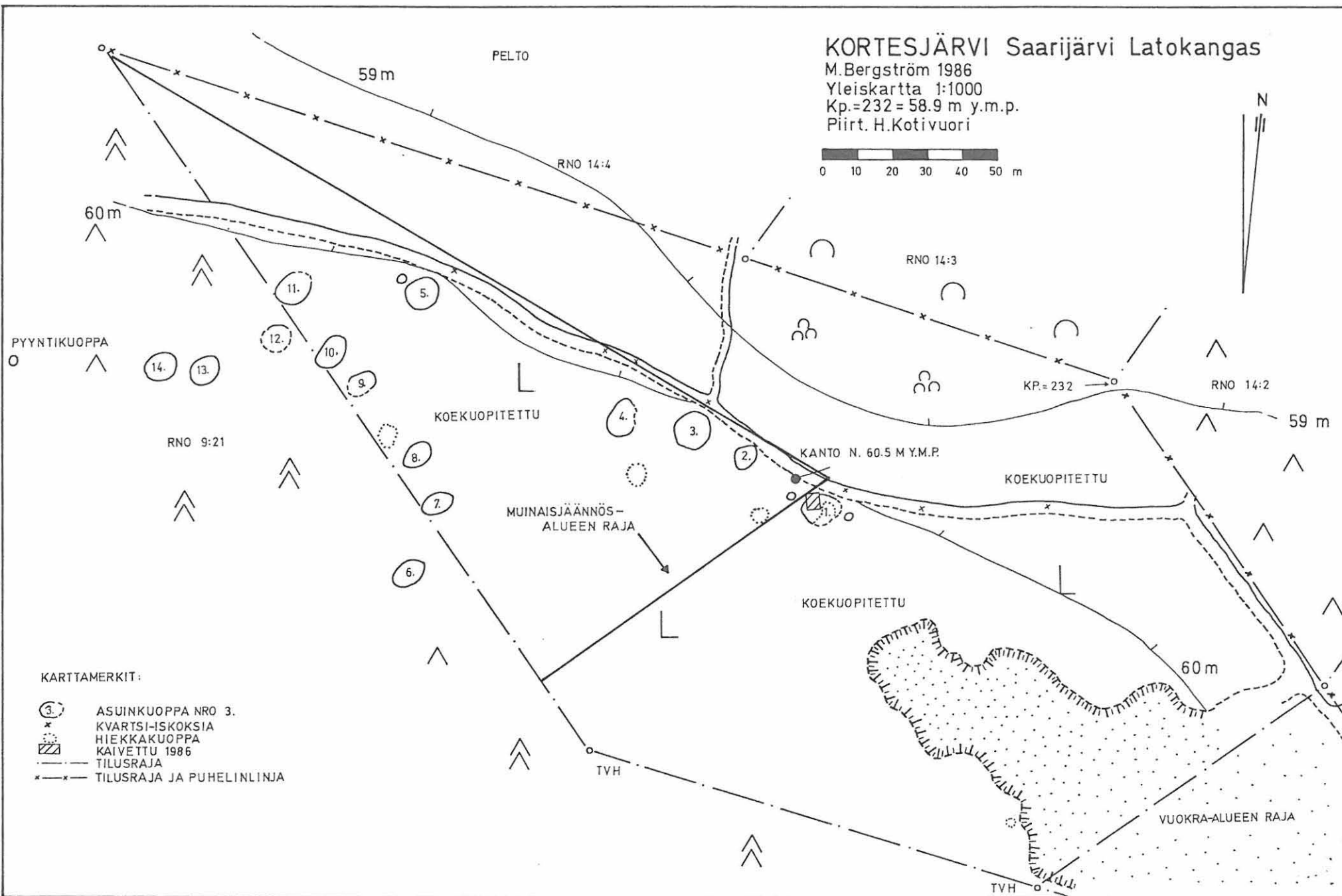
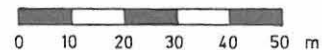
KORTESJÄRVI Saarijärvi Latokangas

M.Bergström 1986

Yleiskartta 1:1000

Kp.=232 = 58.9 m y.m.p.

Piirt. H.Kotivuori

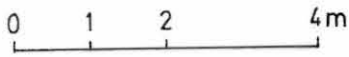
KARTTAMERKIT:

- ASUINKUOPPA NRO 3.
- KVARTSI-ISKOKSIA
- HIEKKAKUOPPA
- KAIVETTU 1986
- TILUSRAJA
- TILUSRAJA JA PUHELINLINJA

KORTESJÄRVI, Saarijärvi, Latokangas

M. Bergström 1986

PINTA- JA POHJAAAITUSKARTTA 1:100

Kp.pl. 232

Kp. 58,9 mpy.

Piirt. H. Kotivuori

142	140	157 183	166 144	174 150	171 157	174 184	— 112
148	140	164 145	160 144	185 167	187 153	180 162	
155	151	170 184	178 144	187 167	189 170	191 172	— 110
152	150	184 162	180 148	185 177	194 175	193 185	
138	157	184 190	182 163	195 181	203 186	203 165	— 108
129	167	188 171	184 177	188 183	207 184	206 172	
141	147	192 177	202 183	200 186	207 193	215 203	— 106
129	145	179	178	180	183	213	
138	134	183	177	183	186	217	— 104
142	157	163	168	171	192	188	
137	143	158	158	149	164	178	— 102
144	140	142	146	148	152	166	
140	144	140	142	143	141	144	— 100
496	496	498	500				

KORTESJÄRVI, Saarijärvi, Latokangas

M. Bergstöm 1986

ASUINKUOPPA 1

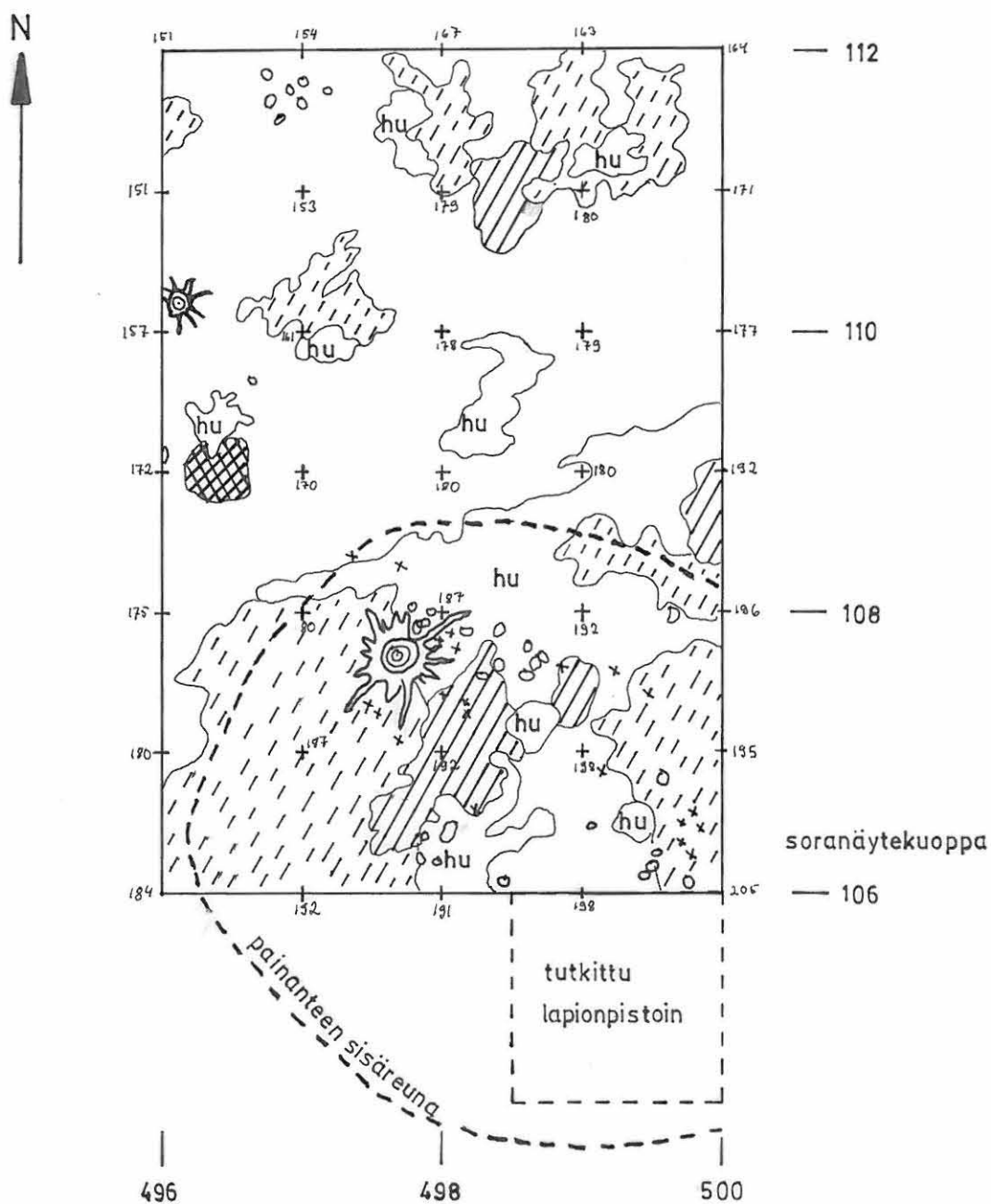
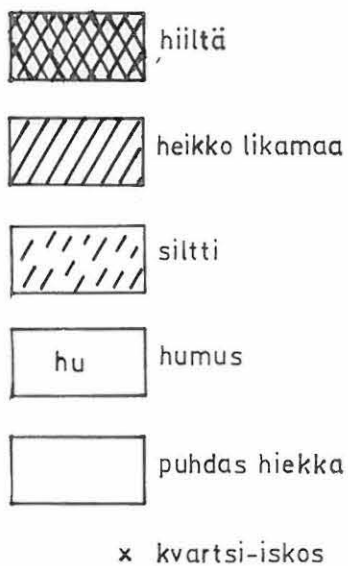
Taso 1

Mk. 1:50

Kp.pl. 232

Kp. 58,9 ymp.

piirt. H. Kotivuori

KORTESJÄRVI Saarijärvi Latokangas

M. Bergström 1986

69030

69031

69032

Yleiskuva tutkimusalueesta. Kuvan keskivaiheilla, taustalla näkyy auto, jonka vaiheilla ja takana on kivikautisia asuin-kuoppia. Idästä.

KORTESJÄRVI Saarijärvi Latokangas

M. Bergström 1986

68026

Asuinkuoppa 1 kärrytien reunassa
ennen kaivausta. Koillisesta.

68027

Asuinkuoppa 1 osittain avattuna.
Etelästä.

68018

Asuinkuoppa 3 kärrytien takana.
Pohjoisesta.

68029

Eräs aukean asuinkuopaksi tulki-
tuista painaumista. Pohjoisesta.

12.11.1985

3457

TVL Vaasan piiri
Koulukatu 19
65100 VAASA

Kivikautinen asuinpaikka
Kortesjärven Latokankaalla

Syyskuussa 1985 todettiin maamittaushallituksen täydennyskartoitukseen yhteydessä aiemmin tuntematon kiinteä muinaisjäännös, kivikautinen asuinpaikka Kortesjärven Latokankaalla (merkitty karttaotteelle). Tilojen 9:25 ja 9:21 maalla, arviolta ainakin n. 300 x 150 m suuruisella alueella on vähintään toistakymmentä laskeaa painannetta, joista osassa ympärillä matalaa vallia. Kysymyksessä ovat ilmeisesti kivikautiset kodanpohjat. Muutamista tehdyistä koepistoista löytyi lisäksi kivikautista asuinpaikka-aineistoa.

Kortesjärven kunnasta saadun tiedon mukaan osalla tilan 9:25 aluetta on TVL:n Vaasan piirille myönnetty maa-aineslain mukainen ottamislupa. Alueen kaakkoispäässä on hiekkakuoppia ja luoteispää on hakattu aikeksi viljelymaan reunaan saakka.

- ./ Oheiselle karttaotteelle on merkitty muinaisjäännöksen arvioitu raja-
jus. Ensi kesänä suoritettavissa koekaivauksissa tullaan alue mää-
rittämään tarkemmin. Ennen koekaivauksin suoritettua alustavaa sel-
vitystä ei hiekkaa voida alueelta ottaa syyllistymättä muinaismuisto-
lain (293/63) vastaiseen toimintaan. Esihistorian toimisto pyytää
myös saada lähemmät tiedot alueen ottosuunnitelmista.

Vs. toimistopäällikkö

Paula Purhonen

cutki ja

Mirja Miittinen

TIE- JA VESIRAKENNUSLAITOS

Vaasan piiri
Vaasa 30.12.1985

No 4637/S-1581
Viite Kirjeenne nro 3457/12.11.1985

Museovirasto

PL 913
00101 HELSINKI 10

Tutk. os.
mm

↓
Enkust. Afo

Asia
Kivikautinen asuinpaikka
Kortesjärven Latokankaalla

Kirjeenne johdosta Vaasan tie- ja vesirakennuspiiri ilmoittaa, että Kortesjärven kunnan piirille 3.1.1984 myöntämä MAL:n mukainen ottamis-
lupa koskee ainoastaan tilaa Vähämäki 9:67.

Piiri lähettää oheisena edellä mainittua tilaa koskevan lupahakemuksen liitteineen, joista selviää tarkemmin alueen sijainti.

Suunnittelutoimialan päällikkö
Tieinsinööri

Juhani Salonen

LIITE:

Lupahakemus liitteineen

TIEDOKSI:

P. Salo

E. Hautala

8

E. Hautala

Hiekan ja soran ottamissuunnitelma Latokankaan alueelta,
Kortesjärvi

SUUNNITELMASELOSTUS

Alue on tutkittu v. 1978 ja ostettu TVL:n käyttöön 7.9.1979 Kortesjärvellä päivätyllä kauppakirjalla. Alueen sisältä on myyty 5.3.1977 päivätyllä kauppakirjalla 440 m² suuruinen alue Kauhavan seudun Autoilijat Oy:lle. Lisäksi alueen viereltä on vuokrattu 22.11.1971 25 v:ksi noin 1,0 ha:n suuruinen maa-alue TVL:lle.

Alueen materiaali on tarkoitettu rakennus- ja kunnossapito-toimialojen yhteiseen käyttöön alueen taloudellisella vaikutus-alueella.

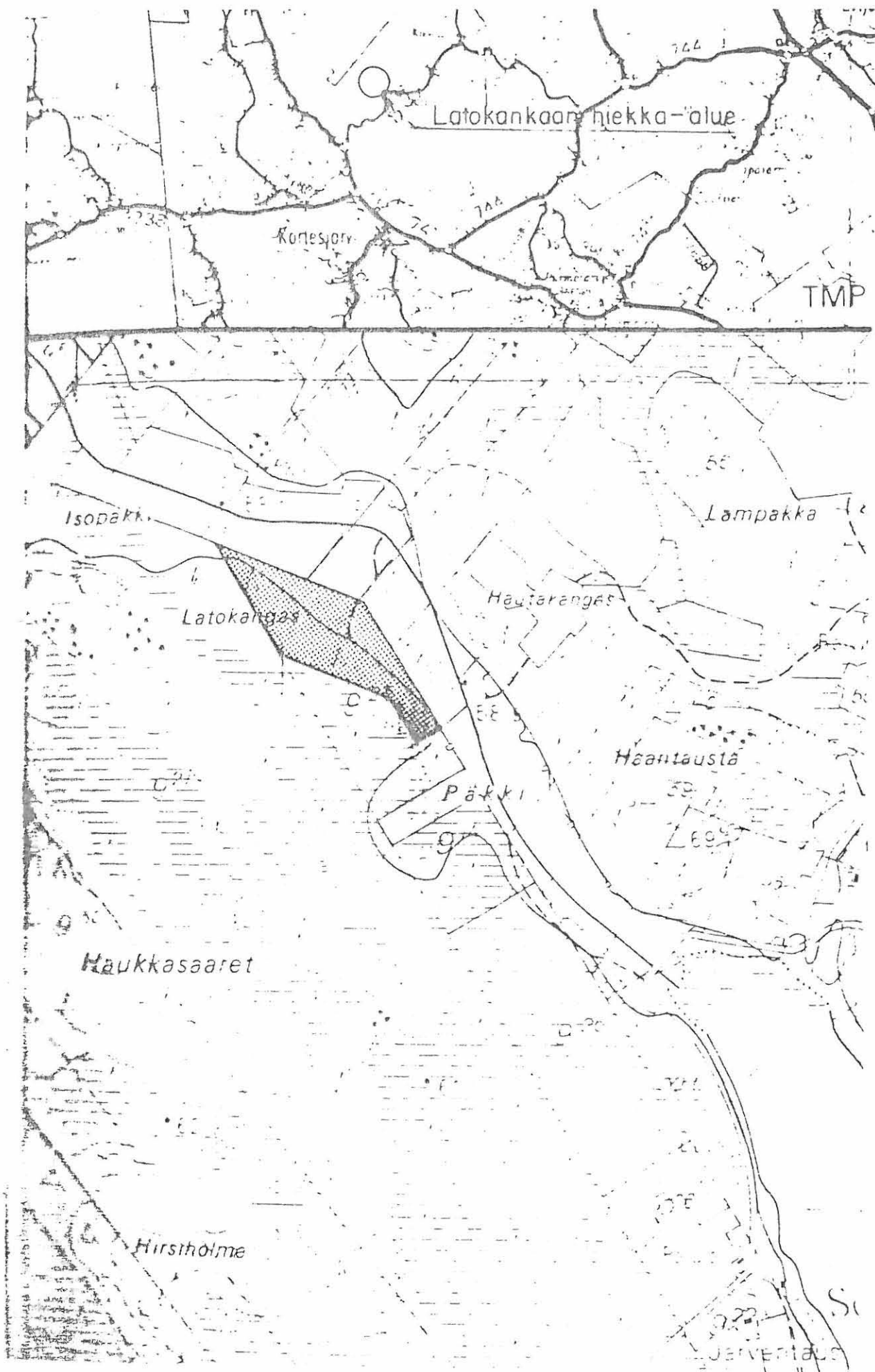
Alueen päämateriaalina on hiekka, sydänosan soravaltainen aines esiintyy alueella ja pääosiltaan pohjavedenpinnan alapuolella.

Alueella kasvaa harjumuodostumalle tyypillinen mäntymetsä.

Alueelta, joka on vuokrattu 1971 on otettu kaikki käyttökelpoinen materiaali. Toiselta alueelta on materiaalia poistettu noin 0,15 ha:n alalta.

Tutkitulta pinta-alaltaan 3,58 ha:n alueelta on laskettu saatavan tienpitoainetta kuivakaivuna 62 000 m³ktr. Pohjavedenpinnan alta saatava materiaalin määrä on noin 55 000 m³ktr.

Kaivualue jää n. 5 m ostetun alueen rajalta. Ottamisen jälkeen reuna luiskataan 1:3 ostetun alueen rajaan saakka. Luiskiin käytetään kelpaamattomat massat. Suunniteltu pohjakorkeus on + 54,50 eli n. 5,5 m alempana luonnonmaan pintaa. Tutkimusten aikana havaittu pohjaveden pinta on n. + 57,00 eli n. 3 m alempana luonnonmaan pintaa.

Siistimistöiden jälkeen alueen luiskat metsitetään.

Aineen otto ajoittuu vuosille 1983 - 2003 kunnossapidon ja rakennustarpeen mukaan.

Ympäristö on asumaton aluetta, lähimpään asuinrakennukseen on tietä pitkin matkaa n. 1,5 km. Alueelle johtaa hyväkuntoinen n. 0.9 km pituinen viljetystie.

Ympäristössä ei ole pohjavedenottamoita.

Alue jää ottamisen jälkeen veden peittoon ja sitä voidaan käyttää esim. uimapaikkana. Vuokra-alue siirtyy vuoka-ajan päätyttyä (22.11.1996) takaisin vuokran antajalle.

Vaasassa, 27. päivänä elokuuta 1982

Rkm.

Erkki Hautala

Tieinsinööri

Pentti Salo